

The Millie Arbesfeld
Midreshet Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Women

WWW.MIDRESHETYOMRISHON.ORG

והנה סלם מוצב ארצה וראשו

מגיע השמימה

*Journeying with
 Yaakov Avinu's Ladder*

Rabbi Meir Goldwicht
 November 15, 2015 • ג' כסלו תשע"ו

1 פרשת ויצא

י ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה:

יא ויפגע במקום וילן שם כירבא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשתיו וישכב במקום ההוא:

יב ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו:

יג והנה יקנן נצב עליו ויאמר אני יקנן אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעך:

יד והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה ונברכו כך כל־משפחת האדמה וכוזרעך:
טו והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר־תלך והשבתיך אליה־אדמה הזאת כי לא אעזבך עד אשר אסעשיתי את אשר־דברתי לך:

טז וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש יקנן במקום הזה ואנכי לא ידעתי:

יז ויירא ויאמר מה־נורא המקום הזה אין זה פי אס־בית אלהים וזה שער השמים:

יח וישכם יעקב בבקר ויקח את־האבן אשר־שם מראשתיו וישם אתה מצבה ויצק שמן על־ראשה:

יט ויקרא את־שם־המקום ההוא בית־אל ואולם לזו שם־העיר לראשנה:

2 רש"י בראשית פרשת תולדות - ויצא כח: יז

וילך חרנה כי מטא לחרן אמר אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו ייב דעתיה למהדר וחזר עד בית אל וקפצה לו הארץ (בית אל לא זה הוא הסמוך לעי אלא לירושלים ועל שם שהיתה עיר האלהים קראה בית אל והוא הר המוריה שהתפלל בו אברהם והוא השדה שהתפלל בו יצחק וכן אמרו בסוטה לכו ונעלה וגו' לא כאברהם שקראו הר ולא כיצחק שקראו שדה אלא כיעקב שקראו בית אל ע"כ (פרש"י מדוייק)

3 בראשית פרשת חיי שרה פרק כד

סב ויצחק בא מבוא באר לחי ראי והוא יושב בארץ הנגב:

סג ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב וישא עיניו וירא והנה גמלים באים:

4 רמב"ן בראשית פרשת חיי שרה פרק כד

סב בא מבוא באר לחי ראי - יאמר כי יצחק בא עתה מבוא באר לחי ראי, ששב מבאר לחי שבא שמה. שאלו אמר" בא מבוא לחי ראי "היה נראה שהיה דר שם, ולכך הוצרך לפרש כי הוא שב לעירו מביאתו שבא אל באר לחי רואי לפי שעה, כי הוא יושב בארץ הנגב וחוזר לעירו:

ויתכן, בעבור היות" מבוא "מקור, שהיה יצחק הולך תמיד אל המקום ההוא, כי הוא לו מקום תפלה בעבור הראות שם המלאך, והוא יושב בארץ הנגב קרוב משם. וכן תרגם אונקלוס אתא ממיתוהי. ועל דעתו הוא באר שבע, שתרגם" בין קדש ובין שור "לעיל כ א", ובין קדש ובין ברד "לעיל טז יד", רקם וחגרא. "ואם כן המקום ההוא מקום אשל אברהם ראוי לתפלה. והנה יצחק בא מן הבאר ההיא אל עיר אחרת אשר היתה בדרך עירו, ויצא לפנות ערב לשוח בשדה עם רעיו ואוהביו אשר שם, ומצא את העבד ורבקה, והלכו כלם יחדו אל עירו, ויביאה האהלה שרה אמו:

5 בראשית פרשת וירא פרק יט

כו וישכם אברהם בבקר אליה־מקום אשר־עמד שם את־פני יקנן:

כז וישקף על־פני סדם ועמרה ועל־פלפני ארץ הכפר וירא והנה עלה קיטר הארץ כקיטר הכבשן:

6 תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ו עמוד ב

אמר רבי חלבו אמר רב הונא: כל הקובע מקום לתפלתו - אלהי אברהם בעזרו. וכשמת - אומרים לו: אי עניו, אי חסיד, מתלמידיו של אברהם אבינו! ואברהם אבינו מנא לן דקבע מקום? - דכתיב: גוישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם, ואין עמידה אלא תפלה, שנאמר: דויעמוד פינחס ויפלל.

7 בראשית רבה (וילנא) פרשת ויצא פרשה סח

ט ויפגע במקום, ר"ה בשם ר' אמי אמר מפני מה מכנין שמו של הקב"ה וקוראין אותו מקום שהוא מקומו של עולם ואין עולמו מקומו, מן מה דכתיב (שמות לג) הנה מקום אתי, הוי הקב"ה מקומו של עולם ואין עולמו מקומו

8 ויקרא פרשת אמור פרק כג-כד

מב בפסלת תשבו שבעת ימים פל־האָזרח בִּישְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּפֶּסֶת: מג לְמַעַן יִדְעוּ דִרְתִּיכֶם פִּי בַּסִּכּוֹת הַוְשִׁבְתִּי אֶתְבְּנִי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאֵי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי יִקְוֶה אֱלֹהֵיכֶם: מד וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה אֶת־מַעְדֵי יִקְוֶה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ א וַיִּדְבֹר יִקְוֶה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ב צו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת וְךָ פְתִית לְמֹאֲרֵה הַעֲלֵת נֵר תָּמִיד: ג מחוץ לַפֶּרֶת הַעֲדַת בְּאֵהָל מוֹעֵד יַעֲרֹף אֹתוֹ אֶהְרֹן מְעַרְבַּ עַד־בִּקְרָר לִפְנֵי יִקְוֶה תָּמִיד חֲקַת עוֹלָם לְדִרְתִּיכֶם: ד על הַמְנִרָה הַשְּׁהָרָה יַעֲרֹף אֶת־הַנִּירוֹת לִפְנֵי יִקְוֶה תָּמִיד: פ

9 הרוקח על התורה כדב.

ויקחו אליך שתהא גזבר. סמך שמן זית לסוכות רמז לחנוכה מה סוכות ח' ימים וגומרינ את ההלל אף חנוכה.

10 תלמוד בבלי מסכת שבת דף כא עמוד ב

מצות חנוכה נר איש וביתו. והמהדרין - נר לכל אחד ואחד. והמהדרין מן המהדרין, בית שמאי אומרים: יום ראשון מדליק שמנה, מכאן ואילך פוחת והולך ובית הלל אומרים: יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך.

11 מ"ז פרק- ה' גבורות – ל"מהר

ושלשה פעמים נאמר ויאמינו, כאשר בא משה לגאול אותם נאמר שמות ו' ויאמן העם כי פקד ה' את עמו וכי ראה ענים, ובקריעת ים סוף נאמר ויאמינו בה' ובשה עבדו, ואצל הר סיני נאמר שם כ' הנה אנכי בא אליך בעב הענן למען ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם, הרי ג' אמונות שנתבררו ביציאת מצרים. ודע כי ג' אמונות הם יסוד הדת וכאשר חס ושלוש תפול אחת מהם תפו הדת בכללה, האחת הוא ההשגחה שהוא משגיח בתחתונים ולא כמו שאומרים המינים עזב ה' את הארץ שאם כן למה נעבוד אותו אחר שאין משגיח בתחתונים לפקוד את מעשיהם, האמונה השנית שהכל הוא ביד ה' ואין דבר חוץ ממנו וזהו אמונת מציאות השם יתברך, כי בודאי הכל מודים במציאות השם יתברך רק שלא יאמר שאינו הכל חס ושלוש ויוכל לצאת מרשותו, לכך אמונת מציאות השם יתברך שהוא הכל ואין דבר חוץ ממנו יתברך. האמונה השלישית שידבר השם יתברך את האדם ויתן לו תורה וזהו אמונת תורה מן השמים. ולכך כאשר בא משה לגאול אותם וראה ה' ענים ולא עזב אותם נאמר ויאמינו כי פקד ה' את עמו וכי ראה את ענים וזהו אמונה ההשגחה, ובקריעת ים סוף נודע להם אמיתת מציאות השם יתברך שאין דבר יוצא ממנו יתברך והכל הוא ברשותו וביכלתו אחר שהיה הוא משנה הים ליבשה כמו שהתבאר ולכך נאמר ויאמינו בה', ובמתן תורה כתיב וגם בך יאמינו לעולם הרי אמונה שלישית, וכנגד אלו שלש אמונות שהם שרשים ויסוד לדת צוה השם יתברך בשלשה רגלים, ונקראים רגלים על שם שהם רגלי הדת שעומד עליהם הדת, כי חג הפסח בו נודע שהוא יתברך כל יכול על ידי אותות ומופתים עד קריעת ים סוף שהיה בשביעי של פסח ובו נודע בכיורו שהכל ביכלתו ואין חוץ ממנו וחג השבועות בו נודע נתינת התורה, וחג הסוכות שהושיב אותם בענני עבוד בשמירתו וזה מורה

על ההשגחה והשמירה שהיה עליהם ולא עזב אותם שהושיב אותם בסכות שהיא השמירה, וכמו שאנו אומרים פורס סכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים

12) במדבר רבה (וילנא) פרשת בלק פרשה כ

ותאמר לבלעם מה עשיתי לך כי הכיתני זה שלש רגלים רמזה לו אתה מבקש לעקור אומה החוגגת שלש רגלים

13) תלמוד בבלי מסכת עירובין דף יט עמוד א

ואמר רבי ירמיה בר אלעזר: שלשה פתחים יש לגיהנם, אחד במדבר ואחד בים ואחד בירושלים. במדבר, דכתיב ויורדו הם וכל אשר להם חיים שאלה, בים דכתיב זמבטן שאול שועתי שמעת קולי, בירושלים דכתיב חנאם ה' אשר אור לו בציון ותנור לו בירושלים. ותנא דבי רבי ישמעאל: אשר אור לו בציון - זו גיהנם, ותנור לו בירושלים - זו פתחה של גיהנם.

14) נפש החיים שער ג'

כי ענין מה שהוא יתב' נקרא מקום. פירשוהו ז"ל בבב"ר פס"ח ע"פ ויפגע במקום. ר"ה בשם ר"א אמר מפני מה מכנין שמו של הקב"ה וקוראין אותו מקום שהוא מקומו של עולם ואין עולמו מקומו ובשמות רבה ס"פ מ"ה ובתנחומא פ' תשא ויאמר ה' הנה מקום אתי אריב"ח וכו' אתרי טפלה לי ואין אני טפל לאתרי. וכ"כ בשו"ט תהלים מזמור צ'. ולפי פשוטו ר"ל כמו שהמקום הוא סובל ומחזיק איזה דבר וחפץ המונח עליו. כן בדמיון זה הבורא אדון כל ית"ש הוא המקום האמיתי הסובל ומקיים העולמות והבריות כולם. שאם ח"ו יסלק כחו מהם אף רגע אחת. אפס מקום קיום וחיות כל העולמות. וכמ"ש ואתה מחיה את כולם. והוא פנת יסוד אמונת ישראל כמ"ש הרמב"ם ז"ל בריש ספרו. ולכן קורא בזוהר לאדון כל ית"ש נשמת דכל'. נשמתין. כמו שהנשם מחי' ומקיימת הגוף וכמ"ש (סנהדרין צ"א ב') וכי אפש' לחיזיכת בשר ג' ימי' וכו'. כן הוא ית"ש הוא לבדו חי העולמי' כולם וכידוע במקומות רבות בתקונים ורע"מ. וע' בריש הקדמה שגני' של התקונים במאמר פתח אליהו וכו'. וכן רז"ל דימו קיום כל העולם ע"י כחו יתב'. לקיום הגוף ע"י כחות הנשמה. אמרו מה הנשמה מלאה זונה את כל הגוף אף הקב"ה מלא וזן כו'. זהו פשוט ענין שהוא יתב' נקרא מקומו של עולם

אמנם פנימית ענין מקומו של עולם. הוא ענין גדול מאד. כי מה שכנוהו ית"ש מקומו של עולם. אין ערך כלל לענין מקום הנושא כל חפץ העומד עליו שעצמות התהות וקיום הכלי יש לה מציאות בפני עצמה. והמקום רק מצלת אותה שלא תפול ותשבר. וכן ענין חיות וקיום הגוף ע"י הנשמה. הגוף יש לו מציאות בפני עצמו. ואינו מתבטל ממציאותו גם בצאת הנשמה ממנו. אבל העולמות כולם כל עיקר התהוות מציאותם כג רגע הוא רק מאתו ית"ש. ואלו היה מסלק רצונו יתב' מלהוות אותם כל רגע היו לאין ואפס ממש. ורק מחמת שאין בכח שום נברא אף עליון כבעליונים להשיג מהות הענין איך כל העולמות וכל צבאם המה בעצם אין. ורק כל רגע המה מתהווים למציאות ממנו יתברך. לזאת בחרו להמשיליהו יתברך ולהסביר לאזן שומעת בקרב חכמים. בתיבת מקום. שאף שכך גזרה חכמתו יתבר' ליתן מציאותו לעולמו באופן שילאה כל שכל להשיג איך הוא המשכת התהוותם ממנו ית"ש כל רגע ויוכל להדמות בעיני בשר שהעולם הוא מציאות וקיום בפני עצמו ח"ו. האירו חז"ל עיני השכל בהמשילם לענין מקום. שכמו שהכלי העומדת על איזה מקום. הגם שהכלי הרי יש לה באמת מציאות בפני עצמה. עכ"ז אם לא היה להכלי מקום שתעמוד עליו. היתה כלא הי' כן אף שהעולם כולו מורגש ונדמה כמציאות בפני עצמו. הוא ית"ש הוא מקומו שאלמלא הי' מקום ברצונו להתהוות העולמות. עאכ"ו שהיו כולם כלא היו

15) מלכים א פרק ח

כו ועתה אלהי ישראל יאמן נא דבריך דברך אשר דברת לעבדך דוד אבי:
 כז כי האמנם ישב אלהים על הארץ הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך אף פיהבית הנה אשר פניתי:
 כח ופניתי אלתפלות עבדך ואלתתחנתו יקנוק אלהי לשמע אלהי הנה ואלתתפלה אשר עבדך מתפלל לפניך היום:

כט להיות עינך פתחות אלהבית הזה לילה ויום אלהמקום אשר אמרת יהיה שמי שם לשמע אלהתפלה
אשר יתפלל עבדך אלהמקום הזה:
ל ושמעת אלהתחנת עבדך ועמך ישראל אשר יתפללו אלהמקום הזה ואתה תשמע אלהמקום שבתך
אלהשמים ושמעת וסלחת:

16) תלמוד בבלי מסכת יומא דף כא עמוד א

מקום ארון אינו מן המדה.

17) בראשית פרשת לך לך פרק יב פרשת לך לך

ה ויקח אברהם אתשרי אשתו ואתלוט בןאחיו ואתפלדרכושם אשר רכשו ואתהנפש אשרעשו בתרן ויצאו
ללכת ארצה פנען ויבאו ארצה פנען:
ו ויעבר אברהם בארץ עד מקום שקם עד אלון מורה והפנעני אז בארץ:

18) סופר נוכה בהפטרה להחתם סופר (דף 132 לחנוכה)

הנה אחיך רועים בשכם — יפן כל ממשי בכים
רמוזים במעשי אבות כמו שהאריך רמב"ן [בראשית
י*ב פ"ו כ"ו פ"א ושם פ"כ ור"פ וישלח]. כ"ל כי מלחמת
יונים וניצוח הכהכים החשמוכאים רמוז במלחמת שבס' כי
בימי יוכים לא גלו מא"י אלא בתוך ארצם היו יושבים ופ"י
גזירה תיבפל למפסר תחילה התחיל המלחמה כדאיתא
בפי"מ [לשבת חכוכה] ה"כ פ"י דכה כמסת רבים ביר
מעמיס וממאים ביר מהורים' והניצוח הי' ע"י לוי/ והכא
ע"י כהנים' וכסוף מיהרו המקדש ונעשה נס בשמן' סיכ
והמהרו והחליפו שמלותיכם ונקומה ונפלה בית אל ויצב
שם מצבה ויצק עליה שמן. ויען כי ראו כי שם נפשה
לסם נס וגם לעתיד יהיה הנס הוה ע"כ הלכו לרמות
בשכם ומלאו לבם לשלוח יד ביוסף וישבו שם לאכול לחם
ומכרו אחיהם מתוך אכילה ושתייה כדאיתא במדרש [עיינ
מ"ת ריש פ' כי תשא על קרא זה יתנו] ע"כ לא קבעו
חנוכה לשמחה ומשתה כ"א להורות ולהלל כיון שחמאו
באכילה ושתייה

19) דברים פרשת וזאת הברכה פרק לג

יא ברוך יקוק חילו ופעל ידיו תרצה מחץ מתנים קמיו ומשנאיו מן יקומון:

20) רש"י דברים פרשת וזאת הברכה פרק לג

ראה שעתידין כחשמונאי ובניו להלחם עם היונים והתפלל עליהם לפי שהיו מועטים י"ב בני חשמונאי
ואלעזר כנגד כמה רבבות, לכך נאמר ברוך ה' חילו ופועל ידיו תרצה:
ומשנאיו מן יקומון - מחץ קמיו ומשנאיו מהיות להם תקומה:

21) רבינו יונה על הרי"ף מסכת ברכות דף ד עמוד א

כל הקובע מקום לתורתו אויביו נופלין תחתיו שנאמר ושמי מקום לעמי לישראל וגו'. פי' זה הפסוק
נאמר על בהמ"ק שהקב"ה היה משרה שכינתו שם ובזכותו היו ישראל יושבים לבטח ולא היו מפחדים
מהאויבים ועכשיו שאין בהמ"ק קיים מקום התורה במקומו כדאמרינן דף ח א מיום שחרב בהמ"ק אין לו

להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד ולפיכך בזה ינצל מהאויבים ואפי' מי שאינו יודע אלא מעט יש לו לקבוע באותו מקום וללמוד במה שיוודע כדי שיזכה לזה ויחשוב בעניניו ויכנס בלבו יראת שמי' ואם אינו יודע כלל יש לו ללכת לבתי המדרשות שלומדין ושכר הליכה בידו:

22) תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ז עמוד ב

ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: כל הקובע מקום לתפלתו אויביו נופלים תחתיו, שנאמר: כהושמתי מקום לעמי לישראל ונטעתיו ושכנ תחתיו ולא ירגז עוד ולא יסיפו בני עולה לענותו כאשר בראשונה. רב הונא רמי: כתיב לענותו וכתוב כולכלותו - בתחילה לענותו ולבסוף לכלותו.

23) תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף נב עמוד ב

מזרחית צפונית - בה גנזו בית חשמונאי את אבני המזבח ששקצו אנשי יון, ואמר רב ששת: ששקצו לעבודת כוכבים! אמר רב פפא: התם קרא אשכח ודרש, דכתיב: בובאן בה פריצים וחללוה, אמרי: היכי נעביד? ניתברינהו, גאבנים שלמות אמר רחמנא, ננסרינהו, דלא תניף עליהם ברזל אמר רחמנא.

24) תלמוד בבלי מסכת פסחים דף פז עמוד א

אני חומה ושדי כמגדלות, אמר רבי יוחנן: אני חומה - זו תורה, ושדי כמגדלות - אלו תלמידי חכמים. ורבא אמר: אני חומה - זו כנסת ישראל, ושדי כמגדלות - אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות.